ושמואל אמר לפקח עליו את הגל כי איתמר דשמואל ארישא איתמר אם רוב כותיים כותי אמר שמואל [א]ולענין פקוח נפש אינו כן אם רוב כותיים כותי למאי הילכתא אמר רב פפא [ב]להאכילו נבלות אם רוב ישראל ישראל למאי הילכתא [ג]להחזיר לו אבידתו מחצה על מחצה ישראל למאי הילכתא אמר ריש לקיש [ד]לנזקין היכי דמי אי נימא דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה נייתי ראיה ונשקול לא צריכא דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן פלגא יהיב ליה אידך פלגא נימא ליה אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ושקול: מי שנפל עליו מפולת וכו': מאי קאמר לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא ספק הוא שם ספק אינו שם דאי איתיה חי הוא דמפקחין אלא אפילו ספק חי ספק מת מפקחין ולא מיבעיא ספק חי ספק מת דישראל אלא אפילו ספק כותי ספק ישראל מפקחין: מצאוהו חי מפקחין: מצאוהו חי פשיטא לא צריכא [ה]דאפי' לחיי שעה: ואם מת יניחוהו: הא נמי פשיטא לא צריכא (א) לר' יהודה בן לקיש דתניא [א]אין מצילין את המת מפני הדליקה אמר רבי יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה ואפילו רבי יהודה בן לקיש לא קאמר אלא [ב]מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבויי אבל הכא אי לא שרית ליה מאי אית ליה למעבד תנו רבנן עד היכן הוא בודק [ג]עד חוטמו ויש אומרים עד לבו בדק ומצא עליונים מתים לא יאמר כבר מתו התחתונים מעשה היה ומצאו עליונים מתים ותחתונים חיים נימא הני תנאי כי הני תנאי דתניא [ד]מהיכן הולד נוצר מראשו שנאמר [1]ממעי אמי אתה גוזי ואומר [2]גזי נזרך והשליכי אבא שאול אומר מטיבורו ומשלח שרשיו אילך ואילך אפילו תימא אבא שאול עד כאן לא קא אמר אבא שאול התם אלא לענין יצירה דכל מידי ממציעתיה מיתצר אבל לענין פקוח נפש אפי' אבא שאול מודי דעיקר חיותא באפיה הוא דכתיב [3]כל אשר נשמת רוח חיים באפיו אמר רב פפא מחלוקת ממטה למעלה אבל ממעלה למטה כיון דבדק ליה עד חוטמו שוב אינו צריך דכתיב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו [ה]וכבר היה ר' ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך ולוי [ו]הסדר ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהן נשאלה שאלה זו בפניהם מניין לפקוח נפש שדוחה את השבת נענה ר' ישמעאל ואמר [4]אם במחתרת ימצא הגנב ומה זה שספק על ממון בא ספק על נפשות בא [ו]ושפיכות דמים מטמא את הארץ וגורם לשכינה שתסתלק מישראל ניתן להצילו בנפשו ק"ו לפקוח נפש שדוחה את השבת נענה ר"ע ואמר [5]וכי יזיד איש על רעהו וגו' מעם מזבחי תקחנו למות מעם מזבחי ולא מעל מזבחי ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא להמית אבל

ושמואל אמר לפקח עליו את הגל. קאמר דאם רוב ישראל (ד) אבל במחלה על מחלה לא וכ"ש ברוב כותים: **אינו כן.** דאמר אפילו ברוב כותים מפקחין: **למאי הילכתא.** הוי כותי אליבא דשמואל כיון דאמר מפקחין עליו כל שכן דמצוה להחיותו ולמאי הילכתא הוי כותי: **להאכילו נבילות.** עד שיגדל ויקבל עליו גירות: **אם רוב ישראל ישראל למאי הילכתא.** הוי ישראל ברוב ישראל טפי ממחלה על מחלה (ג) אי שלא להאכילו נבילות במחלה על מחלה לא ספינן ליה: **לנזקין.** שור של ישראל שנגח של כותי פטור ושור של כותי שנגח של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם ושל ישראל שנגח של ישראל תם משלם חצי נזק מועד משלם נזק שלם: **אי נימא דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה.** וקאמרינן דמחייבינן ליה לשלומי: **נייתי ראיה.** דישראל הוא ונשקול וכל זמן שלא טבל בבית דין לשם גירות לא מלינן (ד) לישראל לחיובי לשלומי: **פלגא.** משלם כישראל אידך פלגא ספק הוא וזה מוכיח נזק שלם כדין כותי אמר ליה אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ושקול: **מאי קאמר.** כל הני ספיקי דקתני מאי אתו לאשמועינן: **שמצילין את המת.** לחצר המעורבת דליכא איסור אלא טלטול: **אבל הכא.** כי לא שרית ליה לפקוחי מאי אית ליה למיעבד דתיהוי איסורא דאורייתא דנכרי הא מקמי הך: **עד היכן הוא בודק.** אם דומה למת שאינו מזיז איבריו עד היכן הוא מפקח לדעת האמת: **עד חוטמו.** ואם אין חיות בחוטמו שאינו מוציא רוח ודאי מת ויניחוהו: **הכי גרסינן אמר רב פפא מחלוקת מלמטה למעלה.** מחלוקת דהנך תנאי דמר אמר עד לבו ומר אמר עד חוטמו מלמטה למעלה שמוצאו דרך מרגלותיו תחלה ובודק והולך כלפי ראשו דמר אמר בלבו יש להבחין אם יש בו חיות שנשמתו דופקת שם ומר אמר עד חוטמו דזימנין דאין חיות ניכר בלבו וניכר בחוטמו: (ה) **גוי נורך.** וגזר הוא שער הראש: **אפילו תימא אבא שאול.** נמי סבירא ליה עד חוטמו: **ולוי הסדר.** * לא פורש לי מהו: **ושפיכות דמים.** שהותר לבעל בית לשפוך דמו של זה להצלת ספק נפשו עבירה חמורה היא שמטמאת את הארץ כדכתיב (במדבר לה) ולא תטמא את הארץ גבי פרשת רוצחין: **וגורם לשכינה שמסתלק.** כדכתיב (שם) אשר אני שוכן בתוכה הא אם תטמאו אין אני שוכן וגבי רוצח כתיב ז): **מעם מזבחי.** אם כהן הוא שבא לעבוד עבודה: **ולא מעל מזבחי.** * אם התחיל בעבודה אין מפסיק לבא לידון אלא משלים עבודתו: אבל

ולפקח הגל אינו כן. אומר ר"י דהיינו טעמא דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב משום דכתיב (ויקרא יח) וחי בהם ולא שימות בהם שלא יוכל לבוא בשום ענין לידי מיתת ישראל:

להאכילו נבילות. לא הוה מצי למימר שלא להחיותו משום דאפילו מחצה על מחצה אינו חייב להחיותו דדוקא ברוב ישראל אמרינן לא שנו אלא להחיותו:

להחזיר לו אבידתו. הא דלא קאמר להחיותו כדקאמר רב לעיל פירש רש"י דלשמואל איצטריך דסבירא ליה דאפילו לפקח את הגל בשבת אין הולכין אחר הרוב כל שכן להחיותו ואע"ג דסבירא ליה לשמואל (ב"ב דף נב:) אין הולכין בממון אחר הרוב הני מילי היכא דאתי לידיה ברשות בעלים כמו מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אבל הכא דלא אתא לידיה ברשות בעלים אזלינן בתר רובא [א]ובכתובות סוף פ"ק (דף טו:) פירש דרבותא נקט אפילו להחזיר לו אבידה דאיכא עבירה גדולה כדאמרי' (סנהדרין דף עו:) המחזיר אבידה לכותי עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה את הצמאה וגו' ואפי' הכי מחזירין היכא דאיכא רוב ישראל וכל שכן להחיותו דליכא עבירה כולי האי דמפרנסין עניי כותים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום [גיטין סא.]:

להחזיר לו אבידה. אבל מחצה על מחצה לא דאמר ליה אייתי ראיה דישראל את ואהדר לך:

לא צריכא דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן. תימה לי דהוה מצי למימר כולהו לנזקין אם רוב ישראל דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה מחצה על מחצה ישראל דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן ולא משלם אלא פלגא אם רוב כותים כותי משלם נזק שלם אלא ניחא למימר חידוש בכל חד:

אבא שאול אומר מטיבורו. הקשה רבינו תם דבפרק המפלת (נדה דף כה.) תניא איזהו שפיר מרוקם אבא שאול אומר תחילת ברייתו מראשו ועוד הקשה דהא התם משמע דלא איירי אלא בגודל האיברים וקוטן כדקא מסיים עלה שתי עיניו כשני טיפין של זבוב וכו' להכי גרס ר"ת תחילת ברייתו כלשון פירוש יום שנגמר תחילת צורתו הוי כל גופו גדול כסלעם כדמתרגמינן רשונא וכן פירש בערוך [ערך רשון]: עם

תוס' ישנים

אמר רב פפא להאכילו נבילות. וה"נ הוה מצי למינקט [א]לענין להחיותו אי במחלה על מחלה מצוה להחיותו אבל גבי רוב ישראל לא הוה מצי למינקט להחיותו כיון דאפילו במחלה על מחלה חייב להחיותו אם כן לא היה זה שום חידוש ואם נאמר דבמחלה על מחלה אינו חייב להחיותו הוה מצי למימר על רוב ישראל דחייב להחיותו אלא רבותא נקט דאפילו להחזיר לו אבידה שיש בכותים עבירה כמו ששנינו בסנהדרין (דף עו:) לא יאמר כי שלות לו זה המחזיר אבידה לכותי אפילו הכי אם רוב ישראל כישראל אבל להחיותו אין כל כך עבירה [ג]כדתנן

תוס' ישנים (המשך)

בגיטין (דף סא.) מפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל וכן נראה לרבי שאין צריך להחיותו כיון דליכא פקוח נפש אלא ברוב ישראל והשתא אתי שפיר דלא הוי מצי למינקט במחלה על מחלה כדי להחיותו ורב דאמר לעיל לא שנו אלא להחיותו ארוב ישראל קאי והכי נמי הוה מצי למינקט במחלה על מחלה כדי להחיותו כרב דאמר לעיל לא שנו כו' אלא דנקט החזרת אבידה שהיא חידוש יותר כדפרישית: לא נצרכה אלא לחיי שעה. והא דאמר בפרק שני דמס' ע"ז (דף כז:) דלחיי שעה לא חיישינן פי' ומתרפא מן הכותי ואע"פ שיש לחוש שמא ימית אותו לאלתר היינו הכא והתם לטובתו כי כאן מפקחין כדי להחיותו והתם מרפאין אותו אולי יחיה: מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבויי. ולא דמי לממון דאמר בפרק כל כתבי (שבת קכ:) מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי דהכא כיון שאינו טרוד להציל (לא יבא להציל) לא יבא לחלל שבת בשביל ממונו אבל כשטרוד בהצלה אי יבא לחלל שבת אגב טירדיה אבל במת הוי איסורא שבקל יכול להצילו ובשעת הצלה לא הוי טרוד אבל אי לא שרית ליה אגב טירדיה ועבירה יבא לכבות. מ"ר:

עין משפט נר מצוה

פא א ב ג ד מיי' פכ"ו מהל' איסורי ביאה הל' טו טוש"ע אה"ע סי' ד' סעיף לד:

פב ה מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכט סעיף ד:

פג ו מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' כא סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שיא סעיף א:

פד ז מיי' פ"ב מהלכות שבת הלי"ט טוש"ע או"ח סי' שכט סעיף ד:

◆

רבינו חננאל

מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם, ספק חי ספק מת, ספק נכרי ספק ישראל מפקחין עליו. מצאוהו חי מפקחין עליו מצאוהו מת יניחוהו. אוקימנא אפי' לר' יהודה בן לקיש דאמר שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה, הכא מודה שאם מצאו חי מת יניחוהו, פשוטה היא. ת"ר עד היכן בודק עד טיבורו ויש אומרים עד חוטמו. בדק ומצא עליונים מתים לא יאמר שכבר מתו התחתונים. מעשה היה ובדקו ומצאו עליונים מתים והתחתונים חיים. אמר רב פפא מחלוקת כשבדק ממטה למעלה, שלא יאמר כיון שאין חיותא בטיבורו כבר מת, אלא צריך לבדוק עד חוטמו. אבל אם בדק ממעלה למטה כיון שבדק בחוטמו ואין לו חיותא תוב לא צריך. שנאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו. מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת כו', אסיקנא כשמואל דאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהן.

◆

מסורת הש"ס

א) שבת מג: [תוספתא שבת פי"ד ה"ו], ב) שבת מג: קיז:, ג) סוטה מה., ד) מכלתא פ' כי תשא, ה) [בערוך ערך סרד ר' אליא ולוי הסרד פי' גאון יש אומרים שהי' עושה בגדי סרד לפיכך נקרא סרד או שהיה עושה כלי סרד כגון מלגזות], ו) [שבת לג. וע"ש], ז) כת"י: וגבי רוצח כתיב, מפולת ד"ה הכא, ח) [ועי' תוס' כ"ק כ: ד"ה קמ"ל].

◆

תורה אור השלם

1. עָלֶיךָ נִסְמַכְתִּי מִבֶּטֶן מִמְּעֵי אִמִּי אַתָּה גוֹזִי בְּךָ תְהִלָּתִי תָמִיד: תהלים עא ו
2. גָּזִּי נִזְרֵךְ וְהַשְׁלִיכִי וּשְׂאִי עַל שְׁפָיִם קִינָה כִּי מָאַס יְיָ וַיִּטֹּשׁ אֶת דּוֹר עֶבְרָתוֹ: ירמיהו ז כט
3. כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מֵתוּ: בראשית ז כב
4. אִם בַּמַּחְתֶּרֶת יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְהֻכָּה וָמֵת אֵין לוֹ דָּמִים: שמות כב א
5. וְכִי יָזִד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְעָרְמָה מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת: שמות כא יד

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ולוי הסדר. לא פורש לי. עי' ברכות סב: רש"י ד"ה מאן שמעת ליה וש"נ: שם ד"ה ולא מעל מזבחי אם התחיל בעבודה. עי' ברש"י מכות יב. ד"ה טעה יואב וצ"ע:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא צריכא אלא לר' יהודה בן לקיש: (ב) רש"י ד"ה ושמואל כו' דאם רוב ישראל ישראל אבל: (ג) ד"ה אם רוב כו' על מחלה דאי שלא להאכילו וכו' על מחלה נמי לא ספינן: (ד) ד"ה אייתי כו' לשם גירות לא מלינן לחיוביה לישראל לשלומי: (ה) ד"ה גוי נורך וד"ה אפילו תימא נ"ל קודם ד"ה הכי גרסינן:

◆

מוסף רש"י

אתה גוזי. אתה מוציאי, יצאת ראשי תחלה, דגוז לישנא דרישא כמו גוי נורך, שער ראשך תלשי וגלי ראשך (סוטה מח:).

א) לענין שלא להחיותו דלאו במחלה וכו' והי"ג הרי"מ למנקט ברוב ישראל כדי להחיותו אלא נקט החזרת אבידה שהוא חידוש יותר כדפרי' כצ"ל עיין ש"י. ב) נ"ל כדתניא.